

Átadták az ez évi Justitia Regnorum Fundamentum díjakat

A „Justitia Regnorum Fundamentum” (az igazság a birodalom alapja) I. Ferenc osztrák császár és magyar király jelmondata volt. 2007-ben az országgyűlési biztosok ezzel a megnevezéssel alapítottak díjat, amellyel a kiemelkedő emberi helytállást, szakmai tevékenységet vagy életutat ismerik el. Azok kaphatják, akik az alapvető jogok terén kivételesen magas színvonalú, példaértékű eredményt értek el, vagy jelentősen hozzájárultak ilyen eredmény eléréséhez. Az elismerés odaítéléséről az alapvető jogok biztosa dönt, részben a nemzetiségek jogainak és a jövő nemzedékek érdekeinek védelmét ellátó helyettesei javaslatára. Az elismerést minden évben az intézmény megalakulásának évfordulóján adják át. Dr. Székely László, az alapvető jogok biztosa 2017-ben Bőjte Csaba, Lukács András és Szarka László munkásságát ismerte el Justitia Regnorum Fundamentum díjjal.

Bőjte Csaba ferences rendi szerzetes

Bőjte Csabának, a *Dévai Szent Ferenc Alapítvány* alapító elnökének, ha tehetnénk, legszívesebben egy üres papírlap kíséretében, szó nélkül nyújtanánk át a díjat, a gyarló emberi szavak ugyanis nemigen alkalmasak munkája méltatására. Csaba testvér karizmatikus ember: a maga egyszerűségében Istenre mutató jel. Neve immár fogalomává vált: a cselekvő szeretet mintaképe. Nem is igazán illő, hogy most őt méltassuk. Saját bevallása szerint nem kedveli, ha dicsérik. Egy helyütt így ír: *„Csodás élmény volt Isten nevében befogadni a gyermekeket, semmihez nem hasonlítható öröm önzetlenül jót tenni. Ez az ember igazi arca! Ezt az örömet, ezt a tisztességes érzést nem adnám oda semmilyen finom vacsoráért vagy bármilyen díjért. Ezzel nem azt akarom mondani, hogy az embernek nem kell ennie, vagy nincs szükségünk anyagi javakra, hátba veregetésre. Egyszerűen csak azt mondom, hogy nincs annál nagyobb öröm, mint jót tenni, jónak, jóságosnak lenni.”*

Bőjte Csaba Kolozsváron született, és maga is félárván nőtt fel. Édesapját rendszerellenes izgatás címén a román bíróság 1959-ben hét év börtönre ítélte, amiből négy és fél évet leült, ám a börtönben elszünetelt kínzások következtében szabadulása után másfél hónappal meghalt. Csaba testvér édesapja sírjánál tapasztalta meg először, hogy a párbeszéd immár nem csupán halott édesapjával, hanem a mennyei Atyával folyik. Ablak a végtelenre című könyvében így vall erről: *„Ha meg kellene mondanom, hogy mi volt életem legnagyobb élménye, öröme, akkor bátran állíthatom, hogy ez a párbeszéd volt az, amely valamilyen szinten azóta is tart... Az Ő jelenlétében az ember mintha fényben állna, minden sokkal egyszerűbbé, világosabbá válik.”*

Világi tanulmányait Csíkszeredán végezte, majd öt évig különböző munkahelyeken – köztük egy bányában – dolgozott. 1982-ben titokban jelentkezett a ferences rendbe. Gyulafehérvári és esztergomi teológiai tanulmányok után 1989-ben szentelték pappá. Visszatért Erdélybe, ahol a gyulafehérvári egyházmegye ifjúsági lelkésze lett. Több állomáshely után 1992 novemberében került Dévára, s ez sorsforduló

jelentett az életében. Amint azt ő maga több helyütt elmeséli, az egyik mise előtt beállított hozzá egy asszony két rongyos kisgyermekkel. Nem az övéi voltak, úgy szedte össze őket az állomáson, ahol koldulásból tengették napjaikat. Kérte, fogadja be őket. Ő visszautasította, és ment misézni. Az aznapi evangéliumban épp az a rész következett, amelyben Jézus azt mondja: aki egyet is befogad a kicsinyek közül, engem fogad be. Szemben vele meg ott ült a két árva kislány a padokban... Ez volt az a pillanat, amely elindította Csaba testvért a tevékeny szeretet útján, s mára munkatársaival több mint nyolcvan helységben tartanak fent bentlakóotthont vagy napközit, és végzik az elhagyatott, illetőleg mélyszegénységben élő gyermekek mentését, testi-lelki táplálását, nevelését.

A Dévai Szent Ferenc Alapítvány házaiban eddig összesen több mint ötezer, reménytelenségben élő gyerekek adtak és adnak ma is otthont, ételt és hitet. Olyan gyerekeket karolnak fel, akiket szüleik elhagytak, vagy anyagi lehetőségeik nem engedik meg, hogy emberhez méltó módon éljenek. Az Alapítvány házaiban Csaba testvér és munkatársai igyekeznek összetartani a szegénysorban élő családokat, és a gyermekek életében pótolni a hiányzó családot. Csaba testvér derűje, optimizmusa és egyszerűsége, amellyel a gyermekekhez közeledik – szavai szerint – az élő Istenből táplálkozik. Az emberek, a nép nyelvén beszél, és arra törekszik, hogy mindenki megértse azt, amit közvetít. „Ami csodálatra méltó Csaba testvérben, az az a képessége, ahogy megtalálja mindenkivel a hangot. Mindenkivel azonos szemmagasságban beszél, nem felülről vagy alulról.” „Hihetetlenül erős, személyes kapcsolata van az összes gyerekével” – vallják róla azok, akik közelről ismerik őt.

Csaba testvér hitének alapja a lét örömeinek meg tapasztalása. Vallja, hogy Isten *„nem teremt selejtet”*: csak meg kell látnunk minden egyes teremtményben, minden kicsi, piszkos és elhanyagolt utcagyerekekben a jót, s ha rájuk ragyog a szeretet, *„rút kiskacsából hattyúvá lesznek”*. Minden gyerek egy kis csoda, csak sok-sok türelem kell a végeredmény eléréséhez, hogy hasznos tagja lehessen a társadalomnak. Amikor először meglátja valamelyiküket,

szakadtan, rongyosan, az jut eszébe, talán épp ő lesz a XXI. század József Attilája. S milyen jó, hogy ő adhatja a kezébe a tollat, amellyel megírja majd halhatatlan műveit. A Szent Ferenc Alapítvány házaiban nevelkedő gyermekek nagy része elvégzi a középiskolát, sőt a főiskolát, egyetemet is; a gyermekotthonok egykori lakói közül sokan mára nevelők, sőt az Alapítvány házainak vezetői lettek.

A nehézségek ellenére is sikerrel végzett és sokak által elismert tevékenysége példa. Munkásságát immár tucatnyi díjjal ismerték el, gondolatait könyvek sora tükrözi. Számára azonban a legkülönb elismerés az, amellyel egykori neveltjei halmozzák el, amikor hírül adják, hogy elvégezték az egyetemet, családot alapítottak: Csaba testvér és munkatársai beteljesítik azt a küldetést, amelyre hivatottak...

Böjte Csaba nagyhatású életművének üzenete, hogy van remény, nincs leküzdhetetlen élethelyzet.

Az alapvető jogok biztosa személyes nagyrabecsülése mellett a Justitia Regnorum Fundamentum díjjal is szeretné elismerni azt a negyedszázados, fáradhatatlan és önfeláldozó munkát, amellyel Böjte Csaba munkatársaival együtt a mélyszegénységben élő és az elhagyatott gyermekek felkarolásával végez.

Lukács András, a Levegő Munkacsoport elnöke

Lukács István munkássága elválaszthatatlan az általa (is) alapított és lassan egy emberöltő óta vezetett intézménytől, így közvetve minden munkatársa is részese a mostani elismerésnek. András maga egy

intézmény. Csapatmunka részese és irányítója, mégis elsősorban ő jeleníti meg a Levegő Munkacsoportot, hazánk egyik legnagyobb hagyományú és legmegbecsültebb környezetvédelmi civil szervezetét.

Önmeghatározása szerint a Levegő Munkacsoport azért dolgozik, hogy „minden ember egészséges környezetben, emberhez méltó módon éljen. Mindezt szakmai alapokon, az érintettek bevonásával, politikai és gazdasági részérdekektől függetlenül, következetesen és átláthatóan teszi”. Mint a tudomány szférájából érkezett szövetséges, Kiss Károly rámutat: a Levegő Munkacsoport fennmaradását és megerősödését magas szakmai színvonalú tevékenységével s a másokkal való széles körű és szerteágazó együttműködéssel érte el. Tudósok és kutatóintézetek, hazai és nemzetközi szakmai, illetve civil szervezetek, kormányzati, önkormányzati intézmények tartoznak partnereik közé, s ez a partnerség tényleges eredményekkel alátámaszthatóan konstruktív és gyümölcsöző.

Lukács András saját tevékenységében a legfontosabbként az ökoszociális államháztartási reformot, a környezetbarát közlekedést és a fenntartható energiapolitikát nevesíti, valamint egy közéleti tisztességét: a Green Budget Europe elnökségi tagságát. Nem túlzottan hálás, inkább prófétai feladat nagy szakmai felkészültséggel, komoly erőfeszítéssel évtizedeken át évről évre elkészíteni az alternatív zöld költségvetést, hogy azután abból legfeljebb morzsákat hasznosítsanak az állami költségvetések összeállítói. András és munkatársai azonban tudják, hogy a fontos dolgok ezen a szinten dőlnek el, itt lelhetők fel a környezetrombolás hajtóerői, s itt lehet – ha lehet – ezeket a hajtóerőket pozitív célok szolgálatába eltéríteni.

Az általa vezetett Levegő Munkacsoport nem csupán zöld aktivizmussal küzd a környezetszennyezés és természetrombolás ellen, hanem a környezetrombolók pályáján, azok fegyvereivel is felveszi a harcot; közgazdasági érveléssel, mondandóját piaci szempontokkal alátámasztva. A környezetszennyező termékek és tevékenységek jelentős része ma nem fizetik meg az általuk okozott természeti és társadalmi károkat, s ez gazdaságilag is helytelen. Az árak nem tükrözik a valós költségeket, ami torzítja a piacot. Ezért bánunk pazarlón az energiával, az értékes nyersanyagokkal, ezért szennyezhetik büntetlenül a levegőt, tehetik tönkre útjainkat a nemzetközi közúti szállítók. A közlekedés és az energiaszektor ezermilliárdos nagyságrendű külső költségeinek másokra hárítása ellentmond a piacgazdaság elveinek, ugyanakkor erkölcstelen is, hiszen nem azzal fizetteti meg a kárt, aki okozza, hanem azzal, aki elszenvedi.

Lukács András, ha szükséges, nem fél szembe úszni az árral. Tanulmányai úgy népszerűsítik a környezet védelmét, hogy népszerűtlen állítások megfogalmazásától sem riad vissza. Elég csak két címet említeni: „Segítik-e a gazdasági fejlődést az autópályák?”, illetve „Az energia valódi költségei – Miért elkerülhetetlen, és hogyan valósítható meg az energiaárak emelése?” A Levegő Munkacsoport tevékenysége világos elvek következetes érvényesítésén alapul: *„előmozdítja a meg nem újuló energiaforrások, nyersanyagok, természeti kincsek felhasználásának visszaszorítását, és támogatja mindazokat a tevékenységeket, amelyek nélkül növelhetők, hogy pótolhatatlan forrásokat nagy mennyiségben használnának fel vagy súlyos környezetszennyezést okoznának”*.

A környezet állapotát alapvetően az határozza meg, hogy az állam milyen tevékenységeket támogat, illetve milyen tevékenységeket, mennyire adóztat meg. Ha a pénzügyi feltételek a környezetszennyezésnek kedveznek, romlani fog környezetünk állapota, és fordítva. Ezért a Levegő Munkacsoport egyik legfontosabb feladatának tekinti, hogy elősegítse a költségvetés és az adórendszer zöldítését. *„Mi állandóan a szemléletet próbáljuk megváltoztatni”, de „nagyon nehéz hatástalanítani az emberekre ömlő fenntarthatatlan fogyasztási és termelési mintákat”. „A legjobb nevelő eszköz a pénz, az, ha az ember a saját zsebében érzi a dolgokat.”* András merészen vág elé a piaci demagógiának: *„Az a piacbarát megoldás, amit mi javasolunk.”* A költségek megállapítása tudományos szempontok alapján történik, ma már pl. statisztikailag elég pontosan tudható, mennyi kárt okoz a légszennyezettség az egészségben vagy a munkaidő-kiesésben. Andrásék kiszámolták, hogy az útdíj bevezetésének halogatásával tízmilliárd eurós nagyságrendű veszteség érte a hazai költségvetést.

A Levegő Munkacsoport időnként keresztezi azok érdekeit, akiknek egy társadalmilag összességében káros tevékenységből fakad a megélhetése vagy profitja. András szerint a konfliktuskezelés alapja az, hogy a vita az adott ügyről, és ne a mögötte álló emberekről szóljon. Az elvszerűség belátással és komp-

romisszumkészséggel társulva célt érhet. A Levegő Munkacsoport erőfeszítései komoly eredményeket is hoztak. Évtizedekig küzdöttek a kamion-útdíj bevezetéséért, és végül sikerrel jártak. Évtizedeken át ellenezték az erősen szennyező lignit lakossági égetését, s már elfogadásra vár az ezt megtiltó rendelet. Évtizedeken át népszerűsítették a távfűtés környezeti előnyeit, s ma már hivatalos nemzeti cselekvési terv intézkedik annak elterjesztéséről. Évtizedekig küzdöttek a kerti hulladékok égetésének betiltásáért, s a szabályozás már láthatóan ebbe az irányba mozdult el. A főváros az ő sürgetésükre vásárolt elektromos buszokat, az általuk indított mozgalom hatására korszerűsítette vagy vonta ki a forgalomból a füstökádó busz-matuzsálemeket. Az ő koncepciójukon alapul a fővárosi parkolásszabályozás. Ők az Autómentes Nap kezdeményezői. *Szeneczey Balázs* főpolgármester-helyettes *Tarlós István* nevében közönyt mondott *„a Levegő Munkacsoport folyamatos értékes hozzájárulásáért a Budapest környezeti állapotának javításáért történő erőfeszítésekhez”*.

Mindez a szakmai munka mellett a Levegő Munkacsoport tevékenységének másik pilléréhez, a nyilvánosság, a tájékoztatás, a társadalmi részvétel kiteljesítéséhez kapcsolódik. Mérésekkel bizonyították be a helytelen lakossági fűtés és illegális hulladékégetés súlyos egészségi kockázatait, megmutatva, hogy a fűtési időszakban számos erdő ölelte kistelepülésen szennyezettebb a levegő, mint Budapest belvárosában. A Levegő Munkacsoport környezeti tanácsadó irodát működtet, szakmai honlapot üzemeltet, bírósági próbaperekig menően támogatja a helyi civil szervezetek munkáját. A Legfelsőbb Bíróság egy általuk indított perben rögzítette precedens értékű ítéletében a civil szervezetek ügyféli jogát környezetvédelmi ügyekben, s mondta ki, hogy *„környezetveszélyeztetés esetén a gazdasági előnyök nem mérlegelhetők”*. A helyi közösségek nevében azonban csak akkor lépnek fel, ha az érintettek erre felkérlik őket. *„Ellenükben ugyanis egy jó ügy érdekében sem érdemes dolgozni, nélkülük pedig kétséges a siker.”*

Vannak persze kudarcuk is, de csapataik – százharminc helyi szervezet – harcban állnak. A Justitia Regnorum Fundamentum díjat Lukács András, a Levegő Munkacsoport elnöke, a környezetvédelemben, így elsősorban a levegőminőség javításáért közel három évtizeden át folytatott kiemelkedő munkásságáért és a fenntartható költségvetéssel kapcsolatos tevékenységéért vehette át.

Szarka László történevez

A Kárpát-medencei népek családjának nagy ismerője, Szarka László éppen négy évtizede szenteli életét a kisebbségi lét kérdéseinek kutatásának.

Egyetemi tanulmányait Pozsonyban, a Komenský Egyetem történelem–magyar szakán folytatta, 1977 óta dolgozik történészként. Kezdetben a Cseh-szlo-

vák Tudományos Akadémia budapesti kutatócsoportjának tagja volt, majd 1985-től az MTA Történettudományi Intézetének tudományos munkatársa, illetve tudományos főmunkatársa.

Nem véletlen, hogy éppen a kisebbségi lét kérdései kerültek érdeklődése homlokterébe: gyermekkorát meghatározta a felvidéki magyarok szülőföldjükről történt kitelepítésére vonatkozó családi emlékezés. Igaz, hogy szűkebb családjá a Felvidéken maradhatott – ő maga Alsószeliben gyermekekedett és Galántán járt gimnáziumba –, de a tágabb rokonság kénytelen volt elhagyni szülőföldjét, s Magyarországon talált új otthonra.

Szarka László a 70-es évek szűk légkörű Csehszlovákiájából települt át Magyarországra, kapcsolatát szülőföldjével azonban sohasem veszítette el. Egy interjúban így vall: „Az élmény, hogy ott, Pesten egy folytatható felvidéki világ volt és van, [...] kötelez”. Az 1980-as években kapcsolatba került a prágai ellenzéki történészvilággal is; a magyar és csehszlovák értelmiségi elittel való találkozásai azonban nem politikai, hanem történeti pálya folytatására adtak számára indítást. A történelemtudományok kandidátusa tudományos fokozatot 1995-ben szerezte meg, és 2007-ben habilitált a Debreceni Egyetemen.

Egész életművét az törekvés határozza meg, hogy az egymás mellett élő és közös történelemmel rendelkező népek – elsősorban a magyarság és a szlovákság – közötti jobb megértésért munkálkodjon. Ne azt keressük, ami elválaszt, hanem ami összeköti! E gondolat jegyében vállalta magára például a Magyar–Szlovák Történész Vegyesbizottság társelnöki feladatkörét, amelyet 2000 és 2014 között látott el. Ez az eszme vezérli őt a kisebbségi lét különböző aspektusai tudományos vizsgálata során is.

Szarka Lászlónak elévülhetetlen érdemei vannak a kisebbségkutatás területének tudományos elismertetésében. 1998-ban az MTA Történettudományi Intézet keretein belül az ő vezetésével alakult meg az Akadémiai Kisebbségkutató Műhely. A 2001. január 1-jén önálló intézetté alakult Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézet az ő igazgatóságának mintegy kilenc éve alatt komoly szakmai sikereket ért el a határon túli magyar, valamint a hazai kisebbségi közösségek kutatása, köztük a romakutatás területén.

Vezetése alatt a Kisebbségkutató Intézet számos, az Európai Unió által támogatott, kiemelkedő nemzetközi projektben vett részt, s jelentős adatbázis-építést is folytatott. Az ő vezetésével hozták létre például az „Interetnikai tudásmenedzsment” adatbázist, amely Kelet-Közép-Európa államai közül nyolc ország, illetve közigazgatási egység területének interetnikus viszonyait mutatja be. Rendkívüli eredményeket ért el a kisebbségkutatás nemzetközi hálózatának építésében is; igazgatósága idején a Kisebbségkutató Intézetnek a Kárpát-medence szinte valamennyi, kisebbségkutatással foglalkozó tudományos intézményével komoly szakmai együttműködése alakult ki. Szarka László a Kisebbségkutató

Intézet igazgatójaként mintegy külső mentora volt a határon túli tudományosságnak, kultúrának, szellemi életnek is. A 2004-ben alapított komáromi Selye János Egyetemen – amelynek Pedagógiai Főiskolai Karán 2009-2012 között dékánként is működött – kollégáival együtt az volt a fő céljuk, hogy magasan képzett tanárok tanítsanak a felvidéki magyar iskolákban, akik valamilyen formában a helyi közéletben is szerepet tudnak vállalni, és képesek igazi közösséget teremteni a szlovákiai magyar lakosság körében.

2011-től Szarka László tudományos főmunkatársként ismét az MTA BTK Történettudományi Intézetének szakmai munkáját segíti, a Horthy-korszak témacsoport vezetője.

Fő kutatási területei: a XIX–XX. századi magyarországi nemzetiségi politika története; a közép-európai kisebbségek XX. századi története; etnikai térszerkezeti változások a kelet-közép-európai határmenti régiókban; valamint a XX. századi kisebbségi, etnopolitikai konfliktusok a Magyarországgal szomszédos államokban.

Jelentős publikációs tevékenységet is folytat: tudományi könyv szerzője. Társszerzőként vagy szerkesztőként több mint harminc kötet megírásában működött közre. Hazai és külföldi tudományos folyóiratokban megjelent írásainak száma több százra tehető. Oktatási tevékenységet folytatott többek között 1991-től 2003-ig a budapesti, majd az egri Századvég Politikai Főiskolán, 2004-2014 között az egri Eszterházy Károly Tanárképző Főiskola Politológiai Tanszékén, továbbá a Debreceni Egyetemen és a Corvinus Egyetemen is. Jelenleg a komáromi Selye János Egyetem Tanárképző Karának Történelem Tanszékén oktat, valamint doktoranduszok külsős témavezetője az Eszterházy Károly Egyetem Történeti Doktori Iskolájában, valamint külsős tagként részt vesz a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsész- és Társadalomtudományi Kara Történelemtudományi Doktori Iskolájának munkájában. Oktatói tevékenységével nagymértékben segíti az ígéretes fiatal tehetségek kibontakozását, a történészek fiatal nemzedékeinek szakmai fejlődését.

Számos hazai és nemzetközi tudományos szerkesztőbizottság és szakmai testület tagja. Kimagasló tudományos tevékenységét már eddig is több szakmai elismeréssel díjazták. 1995-ben megkapta a Soros Alapítvány Nyitott Társadalom-díját, 2009-ben a Magyar Külügyminisztérium Lánchíd-díját, 2010-ben a Magyarországi Kisebbségekért díjat, 2011-ben a Kemény István-díjat.

A Justitia Regnorum Fundamentum díjjal a kisebbségtudomány érdekében mindezidáig kifejtett sokrétű tudományos szervezői, valamint színvonalas és példaértékű kutatói s oktatói tevékenységét szeretnénk mi is elismerni, megköszönni.

A díjazottaknak szerkesztőségünk is szívből gratulál. További alkotó munkájukhoz sok erőt és jó egészséget kívánunk!